

LBRIS

We know
books

Coperta de I. OPRIȘAN

PAUL ȘTEFĂNESCU

„NEBUNII“ ISTORIEI

**Mari bolnavi, mari conducători de stat.
Boală și viciu la personalități celebre**

Editura SAECULUM I.O.
ISBN 978-973-642-488-5

© Toate drepturile sunt rezervate
Editurii SAECULUM I.O.

Editura SAECULUM I.O.
București, 2022

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	5
I. Patografia istorică	9
Imperiile se scurg	11
Patografia în elucidarea unor enigme ale istoriei	14
Patologia istorică	16
Personalitatea mobidă	28
Bolile faraonilor	32
Enigmatică domnie a regelui Carol al VI-lea	38
Maria de Médicis	42
O mare consumatoare de apă	43
Elisabeta I a Angliei	45
Sfârșitul unei dinastii	48
Carol al IX-lea	49
Henric al III-lea	51
Descifrând istoria	52
Sânge de regi, moșteniri de regine și bolile prinților	60
Hemofilia la curtea Spaniei	62
Hemofilia în familia țarilor	63
După hemofilie, avortul spontan	69
II. Istoria văzută din cabinetul medical	73
Bolnavii istoriei	73
Vlad Țepeș	73
Alexandru Lăpușneanul	95
Christina – enigmatică regină a Suediei	122
Paul Deschanel	130
Lee Harvey Oswald	142
III. Oameni de stat și maladiile de care au suferit	157
Thomas Woodrow Wilson (1865–1924)	159

George Washington (1732–1799)	161
Abraham Lincoln (1808–1865)	162
Andrew Jackson (1767–1845)	162
Grover Stephen Cleveland (1837–1908)	163
Mareșalul von Hindenberg (1847–1934)	163
Franklin Delano Roosevelt (1882–1945)	165
Dwight Eisenhower (1890–1969)	169
John Fitzgerald Kennedy (1917–1963)	171
Lyndon Johnson (1908–1969)	178
Richard Nixon (n. 1913)	178
Winston Leonard Spencer Churchill (1874–1965)	180
Charles de Gaulles (1890–1970)	189
Vladimir Ilici Ulianov Lenin (1870–1924)	194
Iosif Vissarionovici Djugașvili–Stalin (1879–1953)	197
Adolf Hitler (1889–1945)	206
Geli Raubal	223
Nicolae Ceaușescu (1918–1989)	239
IV. De la boală la creație artistică	251
George Sand	251
Vincent van Gogh	260
Feodor Mihailovici Dostoievski	277
George Bacovia	303
Ștefan Luchian	313
V. Tarele psihice ale unor scriitori, compozitori și oameni de știință	317
Socrate	321
Pascal	321
Auguste Comte	323
Saint–Simon	323
Nicolai Vasilievici Gogol	323
Leon Nicolaevici Tolstoi	324
Maxim Gorki	325
Guy de Maupassant	325
Jean–Jacques Rousseau	326
Gerard de Nerval	326
Gustave Flaubert	327
Charles Baudelaire	329

Alfred de Musset	330
Bernardin de Saint Pierre	331
Enfantin	332
Villiers de L'Isle Adam	332
Barbey D'Aureville	332
Bossuet	332
Malherbe	332
Napoleon	332
Emile Zola	332
Arthur Rimbaud	333
René Ghil	333
Mallarme	333
Huysmans	333
Honore de Balzac	333
Voltaire	334
Moliere	334
Montesquieu	334
Buffon	334
Ampere	334
D'Alembert	334
Lagrange	334
Chateaubriand	334
Dderot	334
Madame de Stael	334
Madame de Recamier	334
Victor Hugo	335
Alexandre Dumas Fiul	335
Torquato Tasso	335
Friedrich Nietzsche	336
Arthur Schopenhauer	336
Ernst Theodor Amadeus Hoffman	337
Edgar Allan Poe	337
Thomas de Quincey	338
Isaac Newton	338
Johan Wofgang von Goethe	338
Carl Marin von Weber	339
Frederic al II-lea	339
Charles Darwin	339

Robert Schumann	339
Gaetano Donizetti	342
Frederic Chopin	342
Richard Wagner	342
Woffgang Amadeus Mozart	344
Ludwig van Beethoven	345
Gioacchino Rossini	346
Hector Berlioz	346
<i>Epileptici și sinucigași celebri</i>	<i>346</i>

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȘTEFĂNESCU, PAUL
 „Nebunii” istoriei: mari bolnavi, mari conducători
 de stat: boală și viciu la personalități celebre / Paul
 Ștefănescu. - București : Saeculum I.O., 2022

ISBN 978-973-642-488-5

929

lider nu a determinat un anume curs al istoriei. *Dar doctrinele politice? Cum putem explica oare masacrul de la Katyn sau exterminarea a circa 6 milioane de evrei? Apariția poliției politice, gulagul din Uniunea Sovietică sau decimarea intelectualității din România în închisori, lagăre și Canal? Nu am scris o carte politică, dar credem că un răspuns științific se impune pentru ca omenirea să nu mai greșească în viitor, să nu mai plătească jertfe prin împușcarea unor reprezentanți de frunte ai culturii ca Nicolae Iorga, I. G. Duca sau Virgil Madgearu, precum și mulți alții. Nu știu dacă studenții căzuți în Piața Universității în decembrie 1989, secerăți de gloanțele unor scelerați, nu ar fi fost mâine oamenii de nădejde ai țării noastre. Vă lăsăm să judecați dacă avem sau nu dreptate.*

În fine, ne-am întrebat stăruitor dacă trebuie sau nu, să ne referim la sursele folosite. Dacă în cele din urmă am renunțat, am făcut-o nu din rea intenție, ci ca să nu întrerup într-un fel supărător ritmul tratării, evitând totodată să dau un caracter didacticist lucrării. Ne-am mărginit să indicăm izvoarele numai când am considerat că ar putea fi utile celui ce dorește un plus de informare.

Suntem conștienți că în ciuda strădaniilor s-au strecurat și greșeli. Le sunt recunoscător celor care mi le vor semnală, scopul propus fiind unul singur: adevărul și numai adevărul. El nu-i supără decât pe cei care se tem de el.

Autorul

I. Patografia istorică

Interesul pe care îl manifestă istoria pentru medicină și invers, nu este nou. Pe lângă disciplinele de istoria medicinei și medicina socială, către sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, a luat naștere o nouă disciplină de graniță: *patografia istorică*.

Dat fiind că perioada de timp studiată este extrem de lungă – de la originea omului și până în zilele noastre – și ținând seama de caracterul diferit al mărturiilor – urme arheologice și documente de arhivă – a fost necesar să se facă o distincție, separându-se două discipline propriu-zise, în cadrul patografiei istorice: *paleopatologia*, care cercetează perioada de la originea omului și până la începutul erei noastre și *patologia istorică*, disciplină care se ocupă de această epocă mergând cu cercetarea până în prezent.

Termenul de „paleopatologie“, știință care urmărește să cunoască bolile și traumatismele ce i-au afectat pe înaintașii noștri din trecutul îndepărtat, se conturează în literatura științifică în urmă cu circa nouăzeci de ani. Timp de aproape două decenii, egiptologi din Marea Britanie, printre care Smith și Ruffer, au făcut studii interesante în această privință. A urmat apoi, din păcate, cam jumătate de secol de stagnare a cercetărilor, pentru ca în ultimii douăzeci de ani să se producă, așa cum remarcă Dastague, un reviriment al acestei științe¹. Încă din 1974, s-a constituit în S.U.A. „Asociația de Patologie din Detroit“. Fondată de Cockburn, având o filială și în Europa, Asociația a ținut trei congrese – la Londra (1976), Turin (1978) și Caen (1980). Scopul declarat este de a găsi răspunsuri la două întrebări: dacă patologia strămoșilor noștri este asemănătoare cu cea a contemporanilor și dacă ținând seama de descoperirile făcute, se poate reconstitui modul lor de viață?

O concluzie menită să revoluționeze interpretarea unor informații pe care le deținem despre epoca preistorică este, după opinia lui Dastague, aceea că putem aduce mărturii care să dovedească

1. *La Recherche*, 1983, nr. 2, p. 36.

falsitatea unor cunoștințe vehiculate până în prezent în acest domeniu. Știm acum, de pildă, că presupusa lovitură de secure din piatră care a provocat fractura de craniu femeii Cromagnon este, în realitate, un accident survenit în timpul îngropării acesteia. Apoi, fracturile și luxațiile, constatate la unele schelete, par a fi mai degrabă consecințele unor accidente domestice decât cele ale unor lupte violente.

O altă constatare este asemănarea dintre maladiile care îi afectau pe oamenii preistorici și pe cei din zilele noastre. Chiar așa-numitele „boli ale civilizației“, de exemplu, scoliozele sau artrozele – existau și în acea epocă.

Materialul pe care s-au efectuat cercetările paleopatologilor este reprezentat de fragmente și oase dispartate, de schelete găsite în turbării, care oferă însă foarte puține informații, precum și de mumii, acestea din urmă permițând unele constatări interesante. Investi-garea acestora cu ajutorul unor tehnici moderne (radiologice, histologice, biochimice) a permis evidențierea unor procese mor-bide; pe o coloană vertebrală veche de 5.500 de ani, găsită într-un tumul neolitic normand (Hoguette, Calvados) se observă leziuni de spondilartrite anchilozante, boală atât de frecventă în prezent...

S-a susținut, că o formă de artrită, cum este *halux valgus* ar fi provocată de forma pantofilor moderni. Numai că, respectiva deformare apare, fără nici un dubiu, la oameni care au trăit în mezolitic, deci în urmă cu 10.000 de ani (descoperirea fiind făcută în zăcământul Afalou-bou-Rhumel din partea de nord a Africii), la omul din Chancelade din paleoliticul superior sau la oameni de acum 40.000 de ani (în zăcământul din Quafzeb).

Cercetătoarea franceză F. Metz din Caen a găsit schelete scoliotice în săpăturile făcute în cimitirul medieval Saint-Martial din Limôges, precum și în Rochereil – în ultimul caz fiind vorba de un bărbat din mezolitic.

Mai mult, există dovezi care atestă cunoașterea unor practici terapeutice: de exemplu, scheletul unei tinere femei dezgropat la Columnata – Africa de Nord – care suferise în urmă cu... 9.000 de ani, o gravă fractură de bazin, fractură care se consolidase, probabil prin intervenția unor oameni pricepuți, femeia supraviețuind deci accidentului.

Tot studiile de paleopatologie ne îndreptătesc să afirmăm că trepanația, deci „chirurgia craniană“, se practica înaintea paleoli-ticului. O dovedește cazul descoperit la Taforalt, datând din mezolitic. Urme de trepanație craniană prezintă și omul neolitic

descoperit în zăcământul de la Petit Morin, intervenția având probabil scopul de a vindeca o fractură a osului frontal.

Asemeni arheologului, paleopatologul încearcă – și deseori reușește – să reconstituie din piese dispartate un mod de viață.

Imperiile se scurg...

Concepția medico-istorică se străduiește să pună la punct o metodă de analiză atât a faptelor, atitudinilor și comportamentului intim al oamenilor de artă, de știință și al marilor conducători de stat, cu scopul de a descoperi o legătură între acestea și marile evenimente artistice, științifice sau istorice ale lumii. În spiritul celor arătate mai sus, istoria universală este plină de exemple elocvente.

Vom prezenta, în continuare, un șir de cazuri, propunându-ne să ne menținem în limitele raționalului. Astfel, în *Débâcle*, Emile Zola, făcând aluzie la faptul că Napoleon al III-lea suferea de calculoză renală, a scris: „Un calcul în carnea unui om și imperiile se prăbușeau...“ Explicația este, totuși, într-o oarecare măsură exagerată. Cum am putea presupune că Napoleon al III-lea, dacă ar fi fost perfect sănătos ar fi avut la dispoziție strategii mai buni și ar fi câștigat războiul din 1870?

Iată un alt caz medical asemănător, dar cu totul alte efecte: Cromwell – afirmă Pascal – ar fi răscolit întreaga Europă, familia regală ar fi fost pierdută, în schimb a sa ar fi devenit atotputernică, dacă un mic grăunte nu s-ar fi oprit pe uretra sa și i-ar fi cauzat moartea; familia sa a căzut astfel în declin, iar regele a fost restabilit.

Deși pare greu de conceput, nu putem înțelege comportamentul țarului Petru cel Mare, fără să-i cunoaștem povestea de dragoste cu Ecaterina. Dintr-un monarh inflexibil și autoritar, brusc a devenit un alt om, iar Curtea Rusiei a cunoscut o liniște neașteptată.

Bulimia lui Ludovic al XVI-lea era cunoscută de toți. A putut influența ea cursul istoriei? Nu putem răspunde cu precizie, dar se povestea că într-o zi regele s-a oprit la Etoges, la primul său valet, domnul Chamilly, pentru a lua masa și a se odihni puțin. Ospățul a fost așa de copios încât a durat mai bine de trei ore. Astfel suveranul a pierdut un timp prețios care probabil că i-ar fi permis să se salveze de mânia poporului răsculat. Soarta Franței, într-o oarecare măsură, a depins, după cum se vede, de o masă îmbelșugată! Desigur, e o oarecare exagerare, dar faptul este strict autentic.

Despre Napoleon I vom vorbi pe parcursul lucrării noastre. Acum ne vom opri doar asupra unui amănunt nu mai puțin controversat: accesul de febră pe care l-a avut împăratul în ziua de 27 august 1813 și care, se pare, l-ar fi determinat să revină pe neașteptate la Dresda. A fost una din cauzele celui mai mare dezastru al campaniei din 1813. La fel am merge poate prea departe dacă am afirma că unul din motivele înfrângerii lui Napoleon la Waterloo ar fi fost o criză hemoroidală. A fost imposibil ca împăratul – se spune – să stea în șa și să se deplaseze pentru a realiza o coordonare a armatelor sale sub o comandă unică. Înfrângerea de la Waterloo nu se poate explica prin criza hemoroidală, de care suferea Napoleon în acea zi; însă nici nu trebuie să uităm că mobilitatea sa pe câmpurile de luptă constituia un element al geniului său tactic și militar. Nimeni nu îndrăznește nici să explice finalul prin întârzierea lui de Grouchy, mareșalul său. Dar dacă Waterloo nu ar fi fost Waterloo, Europa nu ar fi fost probabil cea de azi...

Se învăța odată că politica Angliei, contemporane lui Napoleon, nu ar fi fost aceeași dacă primul-ministru, William Pitt, n-ar fi fost un mâncău furios, pe punctul de a muri subit în 1806, datorită unei indigestii cauzate de îngurgitarea unui pepene răcit cu porto...

S-a vorbit mai târziu de complexul mintal al lui Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei, care în primul război mondial a fost extrem de aproape de ceea ce Hitler a fost în al doilea război, precum și de relațiile acestui complex cu cauzele ostilităților din 1914–1918. Wilhelm al II-lea, cu brațul stâng atrofiat din naștere, avea două manii strănii care îi compensau într-un anume fel infirmitatea: spârgea lemne și tăia arbori cu toporul pentru a exersa singurul său braț valid și pusese să se monteze în cabinetul său de lucru un cal cu basculă în mărime naturală, echipat cu o șa de paradă, pe care se antrena în cavalcade imobile, dictând în același timp secretarului său, trecând în revistă regimentele de ulani... Un anormal? Fără îndoială, însă nu vom ști niciodată foarte bine în ce măsură Wilhelm al II-lea, mort la optzeci de ani, a fost un om nefericit sau un psihopat, cu atât mai mult cu cât celebrul medic Freud nu l-a consultat. Și înalta societate berlineză, la curent cu aceste tăieri de lemne și cavalcade, care azi ni se par ridicole, îl admira pe acest om care încerca demn să-și depășească handicapul.

Bătrânețea este ea oare un „naufragiu“, după faimoasa formulă a lui Chateaubriand? Nici o clipă generalul de Gaulle nu ar fi

acceptat-o pentru a exprima opinia sa personală asupra consecințelor longevității mareșalului Pétain.

Este foarte posibil ca vârsta să fi fost una din principalele rațiuni pentru care mareșalul nu a trecut în Africa de Nord în 1942. Pe de altă parte, anecdota spune că Pétain avea perioade de oboseală ce-l făceau să-și întrerupă zilnic activitatea.

Bolile în general, și cu atât mai mult cele psihice, reprezintă o realitate mult prea evidentă, pentru ca să nu se reflecte în cele din urmă, mai mult sau mai puțin distinct și caracteristic în activitățile umane și, mai cu seamă, în cele artistice și literare.

Dar și boli cu forme de manifestare mai puțin dramatice își fac simțite prezența pentru un ochi avizat, în creativitatea artistică, lucru care este bine să fie cunoscut deopotrivă criticilor de specialitate cât și publicului. Firea multor personaje problematice din literatură poate fi interpretată pornind de la comportarea autorului.

Boala, oricât de gravă ar fi ea, reprezintă, după unii psihologi, nu atât o frână, ci dimpotrivă, o compensație, un stimulent al activității în general și al celei artistice, în particular. Mulți oameni, în special din domeniul creației artistice și literare, trăiesc pe viu această realitate, aparent paradoxală. Aceștia, luptând împotriva bolii, pedalează în acest sens și pe o cale *sui generis*, constând din afișarea unei creativități debordante, menită parcă să anihileze morbul în cauză, pe calea compensației. Unele dintre cele mai ilustrative exemple în acest sens sunt cele ale lui Dostoievski și Van Gogh.

Există personalități care și-au conservat facultățile intelectuale în ciuda unor maladii care le cauzau mari dureri fizice: Guillaume de Nassau a fost toată viața bolnav; iată ce spunea despre el La Bruyère: „Acest om palid și livid, care nu mai avea pe el zece uncii de carne și ai fi crezut că pică la pământ la cea mai mică suflare, făcea gălăgie cât patru, punând pe jar pe toți cei din jurul său“.

Guta nu i-a împiedicat pe Carol Quintul, pe Condé și pe mareșalul de Saxa să câștige numeroase bătălii; la fel Masséna, mareșalul Saint Arnaud au fost răvășiți de dureri în momentele importante din istorie; amintim că acesta din urmă avea o hipertrofie a inimii și o pericardită care îi îngreuna respirația, nu-i permitea să stea călare, iar când o făcea, trebuia să fie susținut de doi soldați. Cu toate acestea dădea ordine, dirija mișcarea armatelor aliate și a câștigat cu acest efort supraomenesc bătălia de la Alma.

Patografia în elucidarea unor enigme ale istoriei

Istoria ne prezintă adeseori prin cronici sau relatări, fapte și întâmplări greu de verificat, pe care suntem nevoiți să le preluăm ca atare. Iată în acest sens un exemplu devenit clasic și citat de Cabanès. Este vorba de papesa Ioana¹.

După moartea papei Leon al IV-lea, se spune că la tronul pontifical al Vaticanului ar fi urmat o femeie ce se îmbrăca în haine monahale bărbătești și se dădea drept bărbat. Această femeie excela prin cunoștințele teologice și prin darul elocinței, reușind să se facă cunoscută și să se impună, fiind aleasă cardinal și ulterior papă la Roma, sub numele de Ioan al VIII-lea. Se spune că ar fi ocupat scaunul pontifical timp de treisprezece luni. Având relații intime cu un preot a rămas gravidă. Cu multă abilitate și-a ascuns un timp sarcina sub sutană, dar, cu prilejul unei ceremonii, pe timpul verii, din cauza oboselii și a căldurii, s-a declanșat o naștere prematură în timpul procesiunii și în prezența mulțimii adunate.

Din acest moment părerile sunt împărțite: după unii autori, papesa ar fi murit în timpul nașterii, iar după alții ea ar fi supraviețuit, fiind aruncată într-o închisoare obscură și necunoscută din ordinul mai-marilor de la Vatican. Cei care susțin această legendă își sprijină afirmațiile pe ceremonialul care precede alegerea noului papă și care, printre altele, vizează și stabilirea de către cei de față a sexului papei! Este mai mult ca sigur o simplă tradiție și un ceremonial, cunoscând faptul că toate religiile excelează în această direcție pe scopul de a impresiona pe credincioși.

Istoricii au brodat multe povestiri în jurul papei Ioana. Diverși autori din secolele al XI-lea, al XII-lea și al XVI-lea admit existența ei. Secretarii papali ca Teodoric de Niem, inchizitori ca Bernard Guy, aduc aceleași mărturii. Sixt-Quintul a aruncat în Tîbru o statuie a Ioanei și a fiicei sale. În secolul al XV-lea, basilica din Sienna cuprindea busturile tuturor papilor. Bustul Ioanei purta inscripția: Ioan al VIII-lea, femeie. Cronicarul Mabillon pretinde că l-ar fi văzut mai înainte de a fi fost înlăturat de papa Clement

1. Bartolomeo Sacchi, bibliotecar al Vaticanului, a publicat, în 1479, din ordinul papei Sixt-Quintul, o *Istorie a vieții papilor*. În această carte e cuprinsă și viața lui Ioan al VIII-lea, urmașul lui Leon al IV-lea. Acest pretins papă, era o femeie bine înzestrată, născută în Anglia (după alții la Maienta) – după el – a făcut studii aprofundate la Atena și a urcat pe tronul pontifical ocupându-l timp de doi ani, o lună și patru zile, afirmă autorul lucrării.

al VIII-lea. Scriitorii catolici moderni neagă realitatea papei Ioana.

Este greu de conceput în zilele noastre că s-ar fi putut întâmpla așa ceva! Să depănăm însă firul evenimentelor: când au început relatările despre papesa Ioana? Abia după mai bine de două secole de la pretinsa întâmplare. De ce contemporanii evenimentului nu ne-au lăsat nimic scris?

Mai mult, dacă a existat într-adevăr papesa Ioana, cum se face că nu a rămas de la aceasta nici o bulă papală? Cum se explică faptul că o persoană necunoscută și totuși extrem de erudită, a fost ridicată la rangul de papă? Pare de necrezut să nu i se găsească nici o urmă în analele istorice contemporane și abia la un mare interval de timp să se vorbească brusc pe această temă.

Și totuși, în spatele acestei legende, autorii anonimi au vrut să transmită posterității un mesaj care a fost însă denaturat. Această povestire neobișnuită reflectă de fapt viața lui Ioan al VIII-lea, cunoscut de contemporanii săi ca „Papa cu multe amante”. Una dintre acestea, cu numele de Ioana, avea o așa de mare autoritate asupra bătrânului pontif iubitor de aventuri, încât ea conducea de fapt treburile Vaticanului. De aici i s-a tras și porecla de „Papesa”, iar semnificația acestui cuvânt a luat amploare cu timpul, ajungând la crearea unei adevărate legende plătuite de imaginația bogată a oamenilor și mai ales a atelor...

Iată deci că spiritul științific ne poate conduce la interpretarea unor stări de fapt și la găsirea soluției reale a unei probleme oferite de istorie.

Dar cazuri de acest gen sunt numeroase, mai numeroase decât ne-am aștepta. Thibaud de Champagne a fost mult timp suspectat și chiar acuzat de uciderea lui Ludovic al VIII-lea. Istorici de mare reputație, ca Roger de Vendowen și Jules Michelet au susținut această teză: Ludovic al VIII-lea a fost otrăvit de Thibaud, care era îndrăgostit de grațioasa Blanche de Castilia. La drept vorbind, purtarea neîndemnată a acesteia din urmă a atras atenția și a trezit suspiciunile lui Ludovic al VIII-lea, care începuse s-o bănuiască de infidelitate. În fond, regele a murit de o banală dizenterie prost tratată, diagnostic confirmat și de doctorul Petit-Dutaillis.

Moartea, care l-a doborât pe Filip cel Frumos la numai 46 de ani, nu a părut contemporanilor și chiar mult timp după aceea, misterioasă și neobișnuită? Nimeni nu menționează moartea prin accident de vânătoare cu excepția lui Godefroi și a contelui de Paris, iar după alții, sfârșitul ar fi survenit în urma unui acces acut de melancolie.

S-a vorbit mult de acuzația adusă împotriva lui Carol Quintul referitor la uciderea lui Francisc I. Dauphin-ul parcurgea în goana calului câmpiile aparținând domeniilor tatălui său și, însetat și obosit, s-a oprit la Tournon, cerând să i se dea apă. Grăjdarul său i-a servit un pahar de apă rece pe care tânărul l-a băut dintr-o suflare. Efectul este ușor de imaginat. De la a susține că l-a otrăvit grăjdarul și că acesta era în slujba dușmanului său, inamicul și învingătorul regelui Franței, desigur că nu este un drum prea lung. Totuși, imaginația alunecă uneori prea repede către luarea în discuție a unor intenții rele. Balcarius a vorbit de imprudență. Littré a fost mai concret, atribuind sfârșitul Dauphin-ului unei pleuro-pneumonii galopante, iar doctorul Cabanès, prudent, fără a pune un diagnostic, totuși ezită să-l considere nevinovat pe grăjdar.

Să ne amintim că strămoșul său, Francisc I, a murit suferind de o fistulă tuberculoasă și că ereditatea morbidă sau mai curând o oarecare sensibilitate și predispoziție s-au transmis în linie directă. Lumière a fost de acord, în această privință, cu aspectul eredității.

Rămânând la aceeași problemă, să trecem la un alt caz asemănător. Caterina de Medicis nu a fost oare, la rândul ei, acuzată de a-și fi suprimat pe unul dintre fii pentru ca să domnească copilul cel preferat, Henric al III-lea?

Francisc al II-lea, cel care a murit, în condiții aparent misterioase, era bolnav de tuberculoză, iar sfârșitul i-a fost grăbit de o formă ganglionară purulentă. La vremea respectivă nu se cunoștea tratamentul acestei afecțiuni. Se pare că familia de Valois nu s-a stins, așa cum s-a crezut mult timp, pentru că i se administrase otrăvă de către mâini criminale, ci din cauza degenerării produse de căsătoriile consanguine și a unei eredități încărcate.

Patologia istorică

În sens larg, medicina este prin definiție știința care are ca obiect păstrarea sau restituiră sănătății, cu alte cuvinte cunoașterea bolii, de orice fel ar fi ea, și combaterea ei.

Dacă obiectul medicinei este bine circumscris la un domeniu limitat, acela al cunoașterii bolilor, prevenirii și combaterii lor, nu înseamnă că nu poate fi extins și la domeniul altor științe.

Diversele discipline nu mai sunt net separate unele de altele prin compartimente etanșe; de asemenea ramurile științei s-au diversificat astfel încât posibilitatea cuprinderii de către un singur

om de știință a unei ramuri este tot mai redusă. În acest sens, Robert Oppenheimer, cunoscutul savant atomist, preciza: „Știința de astăzi are două caractere esențiale: în mare parte este nouă și neasimilată și nu face parte din patrimoniul cultural comun. Ea rămâne apanajul cercetărilor specializate, care în anumite cazuri pot să comunice între ele sau să se ajute reciproc, dar care își urmează, în general, propriul lor drum... Ramurile științei sunt ca degetele de la o mână, ele sunt unite la origine, apoi nu se mai ating”¹.

Astfel ni se prezintă diversele științe care împreună alcătuiesc suportul civilizației noastre. În particular, între științele pe care le studiem se stabilesc legături strânse. De exemplu, istoria explică bunăoară unele aspecte ale geografiei, matematicile sunt indispensabile studiului fizicii și chimiei, iar filosofia face casă bună cu... matematica! Și exemplele se pot multiplica.

Interdependența generală a științelor a fost ilustrată de diverși oameni de știință, inclusiv de medici. Este știut cât de mult datorează, de exemplu, cibernetica, lui Danielopolu și lui Odobleja, ca să nu-i cităm decât pe acești doi savanți.

Patologia istorică își datorează începuturile lucrărilor doctorului Brachet, discipol al lui Littré. Urmând sugestiile maestrului său de a reconstitui evoluția morbidă a dinastiilor franceze cu ajutorul a trei elemente combinate: critica istorică, clinica modernă și patologia, Brachet a pus bazele unei noi discipline care urmărește „explicarea prin științele biologice a datelor pe care ni le furnizează tezele istorice, date reunite și controlate de instrumentul științific, cu dublul scop de a servi atât știința medicală cât și istoria”.

Studiile lui Brachet au fost continuate de doctorul Cabanès², de la care ne-a rămas o operă uriașă, interesantă și astăzi. „Patologia istorică nu reprezintă – scria Cabanès – un caz particular al metodei generale, ci cu fiecare zi ce trece ea demonstrează cum o știință poate să beneficieze de cunoștințele pe care i le oferă alta”.

Dacă Brachet și Cabanès sunt recunoscuți drept fondatorii patologiei istorice, nu este mai puțin adevărat că lucrări sporadice, de mică întindere, au mai fost efectuate și înaintea acestora, dar în nici una nu găsim o concepție și o metodă cristalizată.

Littré a efectuat adevărate studii medicale, încercând să explice unele evenimente și fapte din istorie, cu argumente științifice.

Istoricul Jules Michelet a abordat subiecte medicale cu conținut referitor la istorie, dar studiile sale vizau în special latura senzațională și erau grevate de subiectivism. Am mai menționa pe generalul

1. Michel Rouzé: *Robert Oppenheimer*, Editura Științifică, București, 1967, p. 107.

2. Născut la Gourdon (Lot), la 28 aprilie 1862; a murit la Paris, la 5 mai 1928.